

СУЧАСНИЙ ЗМІСТ ТА МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЇ ГРОШЕЙ

Розглядаємо сучасний зміст та механізм формування пропозиції грошей з концептуальних та прикладних аспектів.

Asist. prof. O.Yu. Nosiv – L'viv commercial academy

Modern state and mechanism of forming money supply

The article analyzes modern state and mechanism of forming money supply and thus conception and practical direction.

Пропозиція грошей у ринкових економіках є одним з найбільш дієвих інструментів державного регулювання економіки. Стосовно механізму формування пропозиції грошей існує широкий діапазон поглядів, що пов'язано з різними концептуальними підходами та умовами реалізації монетарної політики. В умовах поглиблення трансформаційних процесів в Україні важливим є перехід до процесу формування пропозиції грошей згідно зі стандартами, властивими сучасним ринковим економікам.

У зміст грошової пропозиції вкладають різні компоненти грошової маси залежно від концептуальних особливостей монетарної політики та її цільових орієнтирів. Структуру грошової пропозиції обумовлює розвиток монетарної сфери та її відповідність завданням розвитку національної економіки. Аналіз концептуальних підходів до змісту пропозиції грошей, яку контролюють центральними банками, має теоретичне та прикладне значення. Вдосконалення механізмів формування пропозиції грошей є важливою складовою розширення можливостей грошово-кредитної політики.

У найбільш широкому сенсі у сучасній економічній науці під пропозицією грошей розуміють загальний обсяг грошей в економіці [5].

З позицій українських економістів, пропозиція грошей є явищем, суть якого полягає в тому, що суб'єкти економіки в будь-який момент мають певний запас грошей, які вони можуть за сприятливих обставин спрямувати в обіг... З іншого боку, на макрорівні запас грошей є верхньою природною межею пропозиції грошей, бо суб'єкти економіки не можуть одночасно на грошовому ринку запропонувати більше існуючого в них запасу [2].

Пропозиція грошей визначає ту частину запасу грошей, яку бажають запропонувати на грошовий ринок. Оскільки пропозиція грошей є автономною і не залежить від функціонування економічної свободи, то вона є екзогенним чинником економічного розвитку, яку здійснюють на інституційних засадах. Проте, автономність пропозиції грошей є відносною, оскільки процес її формування обумовлений станом економічної кон'юнктури та масштабами економічної діяльності. Американський економіст Ф. Мишкін зазначає, що гроші, означаючи те саме, що і пропозиція грошей, як щось таке, що здебільшого приймається в оплату за товари і послуги або при погашенні боргу [4].

Складність та багатоаспектність розуміння змісту грошової пропозиції та грошей примушує відмовлятися від однозначного визначення їх суті. Най-

більш повним є підхід, коли намагаються охопити всі аспекти розуміння змісту пропозиції грошей з подальшою їх деталізацією згідно з певними напрямками міжнародних досліджень.

При формуванні грошової пропозиції перед інститутами, які визначають і забезпечують кількісні параметри, постійно постає проблема їхнього виміру. У проблемі виміру пропозиції грошей сформувався два підходи: теоретичний та емпіричний.

Теоретичний підхід до виміру пропозиції грошей використовує певні концепції, згідно з якими будується система оцінки грошової маси, її структури та динаміки. Питання, що саме має включатись у склад грошової пропозиції, здійснюється на підставі наукових пошуків економічної теорії. Проте, відсутність однозначних поглядів на суть грошей та грошової пропозиції постійно "розмиває" її межі. Відсутність чітких орієнтирів в органах регулювання пропозиції грошей примушує постійно співставляти теоретичні концепції з тими параметричними з монетарної сфери, які були сформовані в минулому. Згідно з теоретичними підходами грошова пропозиція обмежується готівкою, вкладами на поточних рахунках та дорожніми чеками, які мають спільну властивість, пов'язану з участю в обмінних процесах.

Емпіричний підхід до визначення складу грошової пропозиції, пов'язаний з пошуком такого її складу, який корелюється з інфляцією та діловими циклами.

У США, де існує тривала традиція у дослідженні монетарної сфери, відмічають вади емпіричних підходів. Використання певних показників в одному періоді не завжди дає змогу зробити точну оцінку. ФРС використовує для виміру пропозиції грошей $M1$, $M2$, $M3$ та L , які не завжди є співставними. Також існує неспівпадіння у вимірі пропозиції грошей у короткотривалому та довготривалому періодах, які мають ступінь точності та надійності.

Таким чином, жоден із зазначених підходів не є вичерпним і вимагає його узгодження з іншими способами виміру пропозиції грошей.

Для представників економічної теорії більш властивим є ототожнення змісту пропозиції грошей з усією грошовою масою. Реалізація монетарної політики на практиці вимагає пошуку більш точного вимірника пропозиції грошей, який різниться з усією грошовою масою. Критерієм для виміру складу грошової пропозиції є підвищення її кореляційного зв'язку з інфляцією та діловими циклами.

У складі грошових систем грошова маса та пропозиція грошей мають різну динаміку в економічних процесах. Грошова маса має характер запасу, яким володіють суб'єкти економіки. Включення їх в економічні процеси обумовлює високій ступінь зв'язку з діловими циклами.

Механізми формування пропозиції грошей пов'язані з функціональними особливостями сучасних грошових систем. Процес формування пропозиції грошей у сучасних ринкових економіках визначають центральний банк, комерційні банки та фінансові посередники, які відкривають депозитні рахунки, вкладники та позичальники (рис.).

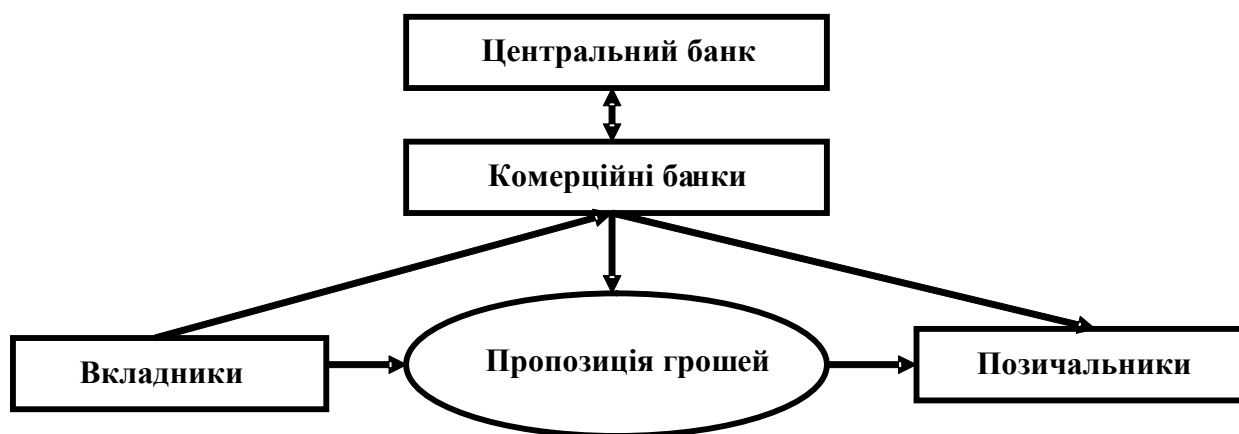

Рис. Взаємодія учасників формування пропозиції грошей

Центральні банки мають монопольне право з емісії банкнот на регулювання пропозиції грошей. У ринкових економіках центральні банки є, зазвичай, юридично незалежними від виконавчої влади, що дає змогу провадити грошово-кредитну політику забезпечення стабільності національної грошової одиниці. Права та функції національних банків у формуванні пропозиції грошей мають широкий діапазон регулюючих можливостей, проте найбільш загальними є пов'язані з проведенням монетарної політики. У сфері регулювання пропозиції грошей центральні банки здійснюють контроль над грошовою базою через здійснення операцій на відкритому ринку і визначення норм обов'язкових резервів, проводять процентну політику. У контексті покладених на центральний банк прав та обов'язків здійснюють функцію кредитора останньої інстанції. Важливі завдання покладені на центральні банки у забезпеченні надійності, ефективності кредитних операцій у банківській системі. Контроль та регулювання операцій з іноземними валютами також певною мірою пов'язаний з формуванням пропозиції грошей. В основі взаємодії учасників формування пропозиції грошей покладені інституційні та функціональні механізми центрального банку та інститутів фінансових посередників та позичальників.

Центральні банки використовують у своїй діяльності механізми, які були апробовані в ринкових економіках тривалою практикою, де показали свою високу ефективність. Пропозиція грошей у ринкових економіках має кредитно-емісійний характер, обумовлений кредитною природою сучасних грошових систем. У формуванні пропозиції грошей поєднуються дві визначальних складових: емісійна та кредитна. Емісія у вузькому розумінні пов'язана зі зростанням готівки і має відносно невеликий вплив на формування пропозиції грошей. Основну складову пропозиції грошей визначають її кредитні компоненти.

У сучасних грошових системах, в яких використовують неповноцінні гроші, держава визначає параметри грошової пропозиції відповідно до грошово-кредитної політики. Уповноваженим державним органом, який має відповідні права і можливості з регулювання пропозиції грошей є центральний банк.

Поряд з центральним банком у формуванні грошової пропозиції беруть участь комерційні банки та інститут фінансових посередників, які мають можливість відкривати депозитні рахунки. Фінансові посередники, які не мають права здійснювати кредитні та емісійні операції, не впливають на формування пропозиції грошей.

До учасників формування пропозиції грошей не належать страхові компанії, пенсійні фонди, холдингові заклади тому, що вони не мають змоги здійснювати емісійні та кредитні операції. Грошові операції здійснюються на засадах комерційної діяльності.

У сучасних ринкових економіках простежується тенденція до поступової лібералізації законодавства стосовно доступу фінансових установ на грошовий ринок. Доступ на грошовий ринок тимчасово великих коштів небанківських установ вважається дієвим чинником стимулювання монетарних процесів.

Пропозиція грошей у сучасних економіках має емісійно-кредитний характер. Центральний банк є основним емісійним центром, який здійснює банківську емісію з метою забезпечити економіку платіжними засобами, впливати на економічну ситуацію та стабілізувати національну грошову одиницю.

Кредитний характер банківської пропозиції пов'язаний з обслуговуванням дефіциту державного бюджету.

Основною складовою грошової пропозиції у сучасних ринкових економіках є державні боргові зобов'язання, боргові зобов'язання реального сектора виробництва та міжнародні боргові зобов'язання. Найбільш істотною складовою грошової пропозиції є боргові зобов'язання реального сектора виробництва, які ототожнюються з товарно-матеріальними відносинами і за своєю суттю є забезпеченими. Грошова пропозиція пов'язана з борговими зобов'язаннями у вигляді грошових інструментів, які мають обіг на грошовому ринку.

У пропозиції грошей об'єднуються два джерела її походження: екзогенний та ендегенний. Екзогенну модель формування грошової пропозиції пов'язують лише із впливом держави на визначення грошової емісії, що властиве монетаристській концепції. Для кейнсіанців найбільш важливими є ендегенні можливості грошової системи формувати грошову пропозицію відповідно до потреб забезпечення економічної діяльності. Еластичний характер грошової пропозиції обумовлений зміною її параметрів залежно від економічної активності.

Для кейнсіанців найбільш істотним є кредитний аспект грошової пропозиції, яка змінюється залежно від зміни процентних ставок. Кредитна складова грошової маси становить у Франції – 65 %, США – 80 %, Великобританії – 75 %, що обумовило стабільність грошових систем. Зростання кредитної складової грошової пропозиції підвищує її еластичність до потреб економічної діяльності, зменшує потребу у державному втручанні в монетарну сферу і розширює простір для розвитку ринкових механізмів.

У процесі формування грошової пропозиції бере участь широке коло чинників, проте, найбільш вагоме значення мають грошова база та грошово-кредитний мультиплікатор. У склад грошової бази *МБ* входять готівкові гроші в обігу, обов'язкові резерви комерційних банків та кошти у касах комерційних банків і на їх комерційних рахунках. Грошова база знаходиться під повним контролем центрального банку, що дає змогу через зміну складових грошової бази впливати на процес формування грошової пропозиції:

$$MS = MB \cdot m.$$

Грошово-кредитний мультиплікатор m є коефіцієнтом, який визначає спроможність банківської системи збільшувати пропозицію грошей внаслідок заходів центрального банку. У процесі грошово-кредитної мультиплікації на грошовий ринок потрапляють боргові та депозитні грошові інструменти, де визначається їх ринкова ціль.

Державне регулювання грошової пропозиції через використання емісії грошей є концептуально обумовленим і здійснюється відповідно до цілей певної грошово-кредитної політики. У сучасних ринкових економіках відмовляються від концептуальної одноманітності і намагаються використати переваги всіх напрямів монетарної теорії.

Протиставлення різних аспектів формування грошової пропозиції має більше теоретичне значення. У грошових системах складові грошової пропозиції інтегруються в грошову масу. Можна лише акцентувати увагу на структурі грошової пропозиції залежно від розвитку економічних та товарно-грошових процесів.

У найбільш широкому сенсі під грошовою пропозицією розуміють загальний обсяг грошей в економіці. При вимірі пропозиції грошей розмежовують теоретичний та емпіричний підходи, що пов'язано з різною цільовою спрямованістю результатів аналізу. У пропозиції грошей об'єднуються два основних джерела їх надходження: екзогенний та ендогенний. Протиставлення різних аспектів формування пропозиції грошей має більше теоретичний характер. У практичній площині намагаються використати переваги всіх концептуальних підходів для підвищення ефективності грошово-кредитної політики.

Література

1. Гальчинський А. Теорія грошей. – К.: Основи, 1999. – С. 107.
2. Гроші та кредит/ За ред. М.І. Савлука. – К., 2002. – С. 127.
3. Миллер Р.Л., Ван-Хуз Д.Д. Современные деньги и банковское дело. – М.: Инфра-М, 2000. – 247 с.
4. Мишкін Ф.С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків. – М.: Основи, 1998. – 53 с.
5. Словарь современной экономической теории Макмиллана/ Общ. ред. Пирса Д.У. – М.: Инфра-М, 1997. – 33 с.
6. Челноков В.П. Банки и банковские операции. – М.: Высш. шк., 1998. – 233 с.

УДК 334.722: 336.564

Здобувач А.Р. Огоновський – Львівська КА

СИСТЕМА ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ

Сформульовано авторське бачення видів податків, їх класифікації та структуризації. На основі вітчизняного та цивілізаційного досвіду окреслено основні напрями реформування податкової системи України.

Competitor A.R. Ogonovski – L'viv commercial academy

The system taxis in Ukraine and the general outright of it reforming

In the article is forms the authors showing sorts taxis, it classify and structure. It is outlines the general outright reforming taxis system Ukraine at the basis of the national and civilization experience.